

УДК 330.1

JEL Classification: D81

Анастасія Устіловська, PhD з економіки, доцент
(доцент кафедри економіки, маркетингу та бізнес-адміністрування, Національний транспортний університет)
ORCID ID 0000-0002-9297-7614

Аліна Накалюжна, PhD з економіки
(старший викладач кафедри економіки, маркетингу та бізнес-адміністрування, Національний транспортний університет)
ORCID ID 0000-0003-0824-8329

Андрій Медина, PhD з економіки
(старший викладач кафедри економіки, маркетингу та бізнес-адміністрування, Національний транспортний університет)
ORCID ID 0000-0003-0321-7996

ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ ЯК НЕВІД'ЄМНОГО ЕЛЕМЕНТУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Предмет дослідження полягає у вивченні економічних ризиків як невід'ємного елементу господарської діяльності, їх теоретичних основ, класифікації та причин виникнення в умовах економічної невизначеності. Стаття аналізує класичні та неокласичні теорії ризику, розглядає складові ризикових ситуацій. Детально розглянуто класичну теорію ризику (Дж. С. Мілль, І. Сеньйор), що акцентує ймовірність збитків від рішень, та неокласичну (А. Маршалл, А. Пігу, Дж. М. Кейнс), орієнтовану на відхилення від цілей, з обґрунтуванням їхніх методологічних обмежень. Встановлено подвійну природу ризику – об'єктивну (незалежну від свідомості суб'єкта) та суб'єктивну (готовність до рішень у невизначеності).

Проаналізовано відмінності ризикової ситуації від чистої невизначеності, виокремлено її ключові ознаки: альтернативність вибору, оцінювання ймовірностей, потенціал втрат. Обґрунтовано застосування сучасних методів оцінки – кількісних (аналіз чутливості, моделювання Монте-Карло, статистичні розподіли) та якісних (Delphi-метод, SWOT-аналіз, мозковий штурм). Показано трансформацію ризиків під впливом глобалізації, Big Data, фінансових деривативів та корпоративної культури ризик-менеджменту. Результати дослідження демонструють суперечливий характер ризику як стимулу інновацій і джерела авантюризму, пропонуючи системний підхід до управління для забезпечення стійкості підприємств. Практичне значення полягає в рекомендаціях щодо інтеграції методів оцінки, посилення внутрішнього контролю та адаптації до динамічних викликів для підвищення конкурентоспроможності економічних суб'єктів.

Ключові слова: економічний ризик, невизначеність, класифікація ризиків, управління ризиками, природа ризиків, корпоративна культура управління ризиками, інформаційні технології, глобалізація.

© Устіловська А.С., Накалюжна А.О., Медина А.П., 2025

Постановка проблеми. У сучасній економіці господарська діяльність супроводжується високим рівнем невизначеності, що обумовлює появу економічних ризиків із складною структурою та багатогранною природою. Відсутність повної і достовірної інформації ускладнює прийняття обґрунтованих управлінських рішень, що може призводити до фінансових, матеріальних та репутаційних втрат. Складність сучасних економічних процесів, вплив глобалізації та швидкий розвиток технологій висувають нові вимоги до теоретичного розуміння і практичного управління ризиками, водночас підкреслюючи необхідність розробки дієвих методів їх аналізу і контролю. Ефективна концепція ризик-менеджменту має значення не лише для мінімізації негативних наслідків, а й для використання ризику як драйвера інноваційного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження економічних ризиків охоплюють широкий спектр підходів – від класичних концепцій до сучасних міждисциплінарних моделей. У працях представників класичної та неокласичної шкіл ризик розглядається переважно крізь призму ймовірності збитків або відхилення фактичних результатів від запланованих цілей, що заклало підґрунтя для подальшого розвитку теорії ризику.

Сучасні дослідження поглиблюють розуміння структури ризику та його класифікації. Так, Валерія Фостікова та Юлія Гаврилук у статті «Сучасний економічний вимір безпеки: ризики та можливості» аналізують загрози в економічній безпеці України, пропонуючи стратегії мінімізації через енергетичну незалежність та антикорупційну політику [1]. Едуард Федоров у роботі «Оцінка економічних ризиків безпекового розвитку України» обґрунтовує системний підхід до врахування ризиків у економічній безпеці [2]. Значний внесок зроблено у розроблення кількісних методів, приділяючи увагу економічним, військовим та кліматичним факторам, у дослідженні Богданюка Ігора та Мандича Сергія «Багатофакторна модель оцінки ризиків та їх вплив на економічну безпеку підприємства» [3]. Окремий напрям – вплив цифровізації: Звіт про глобальні ризики 2025 (World Economic Forum) підкреслює геополітичні та технологічні ризики [4]. Ці праці акцентують потребу комплексного ризик-менеджменту та ролі корпоративної культури в управлінні невизначеністю. Автори статті також розглядали цю тематику, зокрема класифікацію ризиків у статті «Дослідження ризиків, що впливають на результативність інноваційного розвитку логістичної діяльності автотранспортного підприємства» [5].

Мета статті – систематизація знань про економічні ризики, розкриття причин їх виникнення та дослідження сучасних методів оцінки і управління ризиками, що базуються як на кількісних, так і на якісних підходах. Методологічна база включає аналіз теоретичних концепцій ризику, застосування математичних моделей та експертної оцінки, а також врахування впливу глобалізації і інформаційних технологій на ризиковий менеджмент.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «ризик» має грецьке походження і первісно використовувався у мореплаванні для позначення прихованої під водою небезпеки, зокрема морських скель або рифів. Подальший розвиток економічної науки сприяв формуванню системного підходу до вивчення ризику як економічної категорії, що стало підґрунтям для виникнення відповідних теоретичних концепцій. У західній економічній літературі традиційно виокремлюють дві основні теорії ризику — класичну та неокласичну. Згідно з класичним підходом, ризик розглядається як імовірність виникнення збитків або втрат унаслідок прийняття певного рішення чи вибору стратегії діяльності. Неокласична теорія, своєю чергою, трактує ризик як імовірність відхилення фактичних результатів від запланованих цілей або очікуваних показників.

Недоліком класичної теорії, на думку критиків, є вузький підхід до розуміння сутності ризику й його економічного змісту. Згідно з цією теорією, ризик є лише одним із чинників формування частини прибутку. У свою чергу, противники неокласичної теорії акцентують на

тому, що вона не враховує аспект задоволення від ризику, де підприємець може свідомо йти на великий ризик заради передбачених вигод.

Ризик має як суб'єктивну, так і об'єктивну природу. З об'єктивної точки зору, ризик супроводжує будь-яку економічну діяльність і існує незалежно від того, чи усвідомлює його суб'єкт господарювання і чи готовий він брати до уваги ризикові ситуації. У той же час ризик як суб'єктивний компонент характеризує готовність суб'єкта ухвалювати рішення з огляду на рівень невизначеності, масштаби та її динаміку.

В умовах сучасної економічної практика ефективне управління ризиками неможливе без застосування сучасних методів оцінки, які поділяються на кількісні та якісні. Кількісні методи базуються на використанні математичних моделей, статистичних даних та аналізі ймовірносних розподілів, що дозволяє здійснювати точне моделювання потенційних результатів і оцінку рівня ризику в числовому вираженні. До таких методів належать аналіз чутливості, статистичне оцінювання, моделювання Монте-Карло, та інші інструменти, що ґрунтуються на обробці великих масивів даних. У той же час, якісні методи мають на меті виявлення, класифікацію та пріоритезацію ризиків на основі експертних оцінок, які реалізуються через такі інструменти, як Delphi-метод, SWOT-аналіз чи методи мозкового штурму. Ці підходи дозволяють усвідомлено формувати стратегії управління ризиками в умовах обмеженої або неповної інформації. Застосування системи управління ризиками, що включає моніторинг, аналіз та контролінг ризикових факторів, стало невід'ємною частиною сучасного корпоративного управління, що сприяє підвищенню стабільності й конкурентоспроможності підприємств у мінливому середовищі.

Економічний розвиток охоплює питання та поняття економічної науки, як-от прибуток, прийняття рішень, планування та організація виробництва в умовах невизначеності.

Визначення допустимого рівня ризику відбувається завдяки ретельному аналізу та проведенню спеціалізованих розрахунків [6].

Ризик пов'язаний із настанням ситуацій, які об'єднують події, обставини та умови, що створюють атмосферу невизначеності. Така невизначеність може як сприяти, так і перешкоджати досягненню поставлених цілей. Умови невизначеності призводять до ситуації, яка не має однозначного результату. У випадку, коли є можливість оцінити ймовірність розвитку різних варіантів як якісно, так і кількісно, можна говорити про ризикову ситуацію, що базується на статистичних процесах та характеризується такими ознаками:

- існування невизначеності через відсутність достовірної та повної інформації щодо майбутнього;

- наявність кількох можливих альтернативних варіантів для розвитку подій;

- здатність оцінювати ймовірність кожного з запропонованих альтернативних сценаріїв;

- потреба у виборі однієї з альтернатив (або навіть відмова від вибору);

- імовірність зазнати матеріальних, моральних чи інших втрат у рамках виникнення ризикової ситуації [7].

Слід уточнити, що ситуація ризику суттєво відрізняється від ситуації невизначеності. У межах останньої ймовірність подій або наслідків рішень не є зрозумілою через недостатність інформації. Ризик і невизначеність розділяються за кількома аспектами. Перш за все, ризик виникає лише там, де необхідно ухвалювати рішення. Відсутність потреби в прийнятті рішень виключає саму конфліктність ризику. Іншими словами, ризик формується у ситуації, коли рішення має бути ухвалене в умовах невизначеності [8].

Додатково ризик має суб'єктивний характер, тоді як невизначеність є об'єктивною. Наприклад, об'єктивний дефіцит надійної інформації щодо попиту на певну продукцію породжує спектр ризиків для тих, хто бере участь у відповідному проєкті.

Невизначеність може бути представлена кількома способами:

- у формі ймовірнісних розподілів (розподіл величини відомий, але конкретне значення залишається невідомим);

- через суб'єктивні ймовірності (розподіл величини не встановлений, але ймовірності окремих подій визначено експертно);

- в інтервальному форматі (розподіл величини невідомий, однак зазначений діапазон її можливих значень в межах конкретного інтервалу). Крім того, природа невизначеності формується завдяки низці факторів: - тимчасова невизначеність виникає через неможливість передбачити значення певних чинників у майбутньому;

- поведінкова непередбачуваність учасників у конфліктних ситуаціях також сприяє появі невизначеності [9].

Ситуацію ризику можна вважати окремим випадком ситуації невизначеності. Інакше кажучи, ризик виникає під час вибору найкращого результату в умовах невизначеності з ймовірністю потрапити в гірші умови у разі невдачі.

Основними компонентами ризику є:

- можливість відхилення від запланованої мети при виконанні вибраної альтернативи;

- ймовірність досягнення бажаного результату;

- недовіра до здатності реалізувати поставлену задачу;

- ризик матеріальних, моральних чи інших втрат під час виконання рішення в умовах невизначеності.

Суттєвими рисами поняття ризику залишаються його суперечливість, альтернативність та зв'язок із умовами невизначеності [10].

Суперечливий характер ризику проявляється в його подвійній природі: з одного боку, ризик сприяє впровадженню інноваційних ініціатив, новаторських ідей та експериментів, тим самим забезпечуючи прискорення як суспільного, так і технічного прогресу. З іншого боку, недооцінка об'єктивних закономірностей розвитку явища або процесів у ризикованих умовах може призводити до авантюризму, волонтаризму та навіть до гальмування соціального прогресу. Альтернативність у контексті ризику постає як необхідність вибору між кількома можливими варіантами вирішення проблеми. Без наявності вибору ризикована ситуація не виникає, а отже, і ризику, як такого, немає.

Залежно від характеру конкретної ризикової ситуації альтернативність може бути вирішена різними підходами. У відносно простих ситуаціях прийняття рішень ґрунтується на досвіді з минулого та інтуїтивних судженнях. У складних випадках виникає потреба у застосуванні спеціалізованих методів і методик для обґрунтування вибору. Варто зазначити, що рішення, позбавлені елементу ризику, зазвичай є консервативними й часто відзначаються застійністю [11].

Діяльність будь-якого суб'єкта підприємництва на різних етапах його розвитку та в різноманітних сферах функціонування неминуче супроводжується невизначеністю. Наявність невизначеності в управлінських і господарських процесах створює умови для виникнення ризиків, які, своєю чергою, є невід'ємним елементом ефективного розвитку будь-якого підприємства.

Уникнення невизначеності у підприємницькій діяльності неможливе, оскільки вона є невід'ємною складовою об'єктивної реальності. Завжди присутній аспект неоднозначності в розвитку, неможливість точно передбачити певні події або мати доступ до повної чи абсолютно достовірної інформації.

Основна причина виникнення ризиків полягає в невизначеності результатів діяльності. Варто відзначити, що понад століття точиться наукова дискусія щодо співвідношення понять ризику та невизначеності. Невизначеність ситуації обумовлена тим, що вона залежить від безлічі змінних факторів і дій контрагентів, передбачити які з бажаною точністю неможливо. На зростання рівня ризику також впливають відсутність або нечіткість цілей та критеріїв їх оцінювання, зміни у суспільних потребах і споживчому попиті, несподівана поява нових технологій, зміни на світовому ринку, коригування економічних напрямків під впливом політичних вимог, а також непередбачуваність природних явищ.

Невизначеність може бути статистичною або нестатистичною, залежно від того, як визначається ймовірність подій.

У сучасних економічних умовах, з огляду на посилення глобалізації і інтеграції світових ринків, природа та масштаби економічних ризиків зазнали суттєвих трансформацій. Застосування інформаційних технологій і аналітичних інструментів великих даних (Big Data) відкриває нові можливості для прогнозування та мінімізації ризиків, підвищуючи точність і швидкість ухвалення рішень. У цьому контексті розвиваються фінансові інструменти для хеджування ризиків, зокрема страхування, деривативи та інші методи розподілу ризикових втрат. Водночас усе більшої ваги набуває концепція корпоративної культури управління ризиками, яка формує відповідальне ставлення всіх учасників підприємства до процесів ідентифікації, оцінки та контролю ризиків. Такий системний підхід дозволяє не лише знижувати потенційні збитки, а й стимулювати інноваційний розвиток, забезпечуючи адаптацію підприємств до динамічних соціально-економічних змін.

Статистична невизначеність проявляється у випадках, коли параметри можуть бути достатньо досліджені для визначення частоти появи подій за допомогою статистичних даних, моделювання або експериментів. Ймовірність у такому разі є об'єктивною і розраховується на основі реальних даних через відносну частоту.

Нестатистична (апріорна або суб'єктивна) невизначеність виникає тоді, коли подія трапляється рідко або взагалі не мала місця раніше, а її реалізація можлива лише в майбутньому. У цьому випадку ймовірність розглядається як ступінь впевненості в настанні події, і вона є суб'єктивною. Така ймовірність визначається на основі опитувань чи інших оцінок [12].

Висновки та пропозиції. Результати дослідження демонструють, що ефективне управління ризиками можливе через комплексне застосування сучасних методологій, включно з моделюванням, системою внутрішнього контролю та формуванням ризик-орієнтованої корпоративної культури. Вказано, що ризик має подвійний характер: він може сприяти інноваціям і розвитку, але за неадекватної оцінки загрожує авантюризмом і гальмуванням прогресу.

У процесі дослідження сутності, класифікації та факторів виникнення економічних ризиків встановлено, що ризик є складним багатогранним явищем із подвійною природою, що охоплює як об'єктивні, так і суб'єктивні компоненти. Ризик неможливо розглядати ізольовано від невизначеності, адже він є специфічним випадком ситуації, в якій прийняття рішення відбувається за умов неповної, або навіть відсутньої інформації про майбутній розвиток подій. Дослідження класичних та неокласичних теорій ризику виявило обмеження кожного підходу: класична теорія зосереджується на ймовірності збитків, ігноруючи мотиваційні аспекти ризику, тоді як неокласична надає увагу відхиленню від цілей, але недостатньо враховує суб'єктивні мотиви прийняття ризикових рішень. Впровадження сучасних методів оцінки ризику – кількісних (математичне моделювання, статистичний аналіз) та якісних (експертні оцінки, SWOT-аналіз) – дозволяє комплексно підходити до управління ризиками, що істотно підвищує якість ухвалюваних рішень.

Наукова новизна полягає в інтеграції класичних теоретичних моделей із сучасними інформаційними технологіями та фінансовими інструментами, що створює можливості для більш ефективного прогнозування й мінімізації ризиків у динамічному глобальному середовищі. Важливою складовою цієї системи є формування ризик-орієнтованої корпоративної культури, яка стимулює інноваційний розвиток і підвищує стійкість підприємств до зовнішніх викликів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в рекомендаціях щодо застосування системного підходу до ризик-менеджменту на рівні підприємств, фінансових установ і органів управління. Зокрема, запропоновано впроваджувати поєднання кількісних і якісних

методів оцінки ризиків, посилювати внутрішній контроль і розвивати більшу прозорість інформаційних потоків для зменшення невизначеності.

Рекомендується активніше використовувати аналітику великих даних та інформаційні технології для оперативного моніторингу ризикових факторів. Також необхідно вдосконалювати політику страхування та хеджування ризиків як ключові інструменти фінансового захисту. Крім того, важливим аспектом є підвищення кваліфікації управлінських кадрів у сфері ризик-менеджменту та розвиток відповідної корпоративної культури, що сприятиме усвідомленому прийняттю ризиків і підвищенню конкурентоздатності.

Отже, проведене дослідження підкреслює, що управління економічними ризиками має бути комплексним, науково обґрунтованим і адаптованим до сучасних викликів, що забезпечить як стабільність, так і інноваційний розвиток економічних суб'єктів. Отримані результати мають практичне значення для підприємств різних форм власності та галузей економіки, фінансових установ і органів управління, які здійснюють планування, контроль і коригування діяльності в умовах невизначеності та швидких змін зовнішнього середовища. Запропоновані підходи сприяють підвищенню стійкості бізнесу та адаптивності економічних систем до сучасних викликів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фостікова В., Гаврилюк Ю.. Сучасний економічний вимір безпеки: ризики та можливості. *Економіка та суспільство*. 2025. №74. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-70> (дата звернення: 01.12.2025) URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-70>.
2. Федоров Е. Оцінка економічних ризиків безпекового розвитку України. *Журнал європейської економіки*. 2023. Вип. 22 (2). С. 188-212.
3. Богданюк І. В., Мандич С. М. Багатофакторна модель оцінки ризиків та їх вплив на економічну безпеку підприємства. *Бізнес Інформ*. 2024. №9. С. 148–153. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-9-148-153>.
4. World Economic Forum. Global Risks Report 2025. URL: <https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2025/>
5. Накалюжна А.О. Дослідження ризиків, що впливають на результативність інноваційного розвитку логістичної діяльності автотранспортного підприємства. *Наукові перспективи*. 2024. №9 (51). С.706-721 URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-9\(51\)](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-9(51)).
6. Тульчинська С.О., Кривда О.В. Економічне обґрунтування управлінських рішень та оцінювання ризиків: конспект лекцій: навчальний посібник для здобувачів ступеня магістра за освітньою програмою «Економіка і бізнес» спеціальності 051 «Економіка» Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2024. 68 с.
7. Масло А.І. Економічна сутність, класифікація ризиків як об'єкту управління на біржовому товарному ринку. *Ефективна економіка*. 2016. №1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4749>
8. Полінкевич О.М., Волинець І.Г. Обґрунтування управлінських рішень та оцінювання ризиків: навчальний посібник. Луцьк : ВежаДрук, 2023. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). Об'єм даних 9,59 Мб.
9. Кифяк В.І., Кобеля З.І. Обґрунтування економічних рішень і оцінювання ризиків: посібник-практикум. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 192 с.
10. Полінкевич О.М., Волинець І. Г. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків: навчальний посібник. Луцьк : ВежаДрук, 2018. 336 с.
11. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків: Електронний навчальний посібник / І. Семененко, О. Ольшанський, К. Серебряк, О. Маслош. Київ: Вид-во Східноукр. нац. ун-та ім. В. Даля, 2024. 165 с.
12. Коломійцев О.В., Панченко В.І., Лисиця Д.О. Теорія ризиків: навчальний посібник для студентів спеціальності 123 «Комп'ютерна інженерія» денної та заочної форм навчання. Харків : НТУ «ХПІ», 2025. 408 с.

REFERENCES

1. Fostikova, V., Havryliuk, Yu. (2025), "Suchasnyi ekonomichnyi vimir bezpeky: ryzyky ta mozhlyvosti" [Modern economic dimension of security: risks and opportunities], **Ekonomika ta suspilstvo**, Vol. 74, available at: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-70>.

2. Fedorov, E. (2023), "Otsinka ekonomichnykh ryzykiv bezpekovoho rozvytku Ukrainy" [Assessment of economic risks of Ukraine's security development], *Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky*, Iss. 22, No. 2, September, pp. 188-212.
3. Bohdaniuk, I.V., Mandych, S.M. (2024), "Bagatofaktorna model otsinky ryzykiv ta yikh vplyv na ekonomichnu bezpeku pidpryyemstva" [Multifactor model for risk assessment and their impact on enterprise economic security], *Biznes Inform*, No. 9, pp. 148-153, available at: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-9-148-153>
4. World Economic Forum (2025), *Global Risks Report 2025*, available at: <https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2025/>
5. Nakaliuzhna, A.O. (2024), "Doslidzhennia ryzykiv, shcho vplyvaiut na rezultatyvni innovatsiinoho rozvytku lohistychnoi diialnosti avtotransportnoho pidpryyemstva" [Research of risks affecting the effectiveness of innovative development of logistics activities of motor transport enterprises], *Naukovi perspektyvy*, Kyiv, No. 9(51), pp. 706-721, available at: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-9\(51\)](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-9(51))
6. Tulchynska, S.O., Kryvda, O.V. (2024), *Ekonomichne obruntuvannya upravlinskykh rishen ta otsiniuvannya ryzykiv: konspekt lektsii* [Economic justification of management decisions and risk assessment: lecture notes: textbook for master's degree students in the educational program "Economics and Business" of specialty 051 "Economics"], Kyiv: KPI im. Ihor Sikorskyi, 68 p.
7. Maslo, A.I. (2016), "Ekonomichna sutnist, klasyfikatsiia ryzykiv yak ob'yekta upravlinnia na birzhevomu tovarnomu rinku" [Economic essence and classification of risks as an object of management in the exchange commodity market], *Efektyvna ekonomika*, No. 1, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4749>
8. Polinkevych, O.M., Volynech, I.G. (2023), *Obruntuvannya upravlinskykh rishen ta otsiniuvannya ryzykiv: navchalnyi posibnyk* [Justification of management decisions and risk assessment: textbook], Lutsk: VezhaDruk, 1 electronic optical disc (CD-ROM), data volume 9.59 Mb.
9. Kyfiak, V.I., Kobelia, Z.I. (2023), *Obruntuvannya ekonomichnykh rishen i otsiniuvannya ryzykiv: posibnyk-praktykum* [Justification of economic decisions and risk assessment: workbook], Chernivtsi: Chernivetskyi natsionalnyi universytet im. Yu. Fedkovycha, 192 p.
10. Polinkevych, O.M., Volynech, I.G. (2018), *Obruntuvannya hospodarskykh rishen ta otsiniuvannya ryzykiv: navchalnyi posibnyk* [Justification of business decisions and risk assessment: textbook], Lutsk: VezhaDruk, 336 p.
11. *Obruntuvannya hospodarskykh rishen i otsiniuvannya ryzykiv: Elektronnyi navchalnyi posibnyk* [Justification of business decisions and risk assessment: electronic textbook] / I. Semenenko, O. Olshanskyi, K. Serebriak, O. Maslozh, Kyiv: Vydavnytstvo Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu im. V. Dalia, 2024. 165 p.
12. Kolomitseva, O.V., Panchenko, V.I., Lysytsia, D.O. (2025), *Teoriia ryzykiv: navchalnyi posibnyk dlia studentiv spetsialnosti 123 "Kompiuterna inzheneriia"* [Theory of risks: textbook for students of specialty 123 "Computer Engineering" of full-time and part-time education], Kharkiv: NTU "KhPI", 408 p.

Anastasiia Ustilovska, PhD in Economics, Associate Professor
(Associate Professor at the Department of Economics, Marketing, and Business Administration, National transport university)

Alina Nakaliuzhna, PhD in Economics,
(Senior Lecturer at the Department of Economics, Marketing, and Business Administration, National transport university)

Andrii Medyna, PhD in Economics,
(Senior Lecturer at the Department of Economics, Marketing, and Business Administration, National transport university)

FACTORS OF EMERGENCE OF ECONOMIC RISKS AS AN INEVITABLE ELEMENT OF ENTERPRISE BUSINESS ACTIVITIES

The subject of this study is a comprehensive examination of economic risks as an inherent and obligatory component of entrepreneurial activity in enterprises. The analysis encompasses the theoretical foundations of risks, their classification, and genesis amid pervasive economic uncertainty. The article

systematically reviews classical and neoclassical theories of risk, elucidates the multifaceted structure of risk situations, and meticulously delineates the preconditions leading to these risks in a dynamic market environment.

Classical risk theory, embodied by J.S. Mill and J. Senior, characterizes risk as the probable frequency of losses arising from managerial decisions or strategic choices, thereby narrowly framing it as a determinant of enterprise profitability. In contrast, the neoclassical definition, proposed by A. Marshall, A. Pigou, and J.M. Keynes, reconceptualizes risk as deviations from predefined objectives. However, both models exhibit methodological limitations: the former neglects the entrepreneurial utility of risk-taking, while the latter underestimates subjective motivational dynamics. The study establishes a dual ontology of risk—objective, manifesting independently of object cognition as an exogenous feature of economic processes, and subjective, reflecting the object's propensity to overcome uncertainty through conscious choice.

A key distinction is drawn between risk situations and pure uncertainty (per F. Knight): the former involves estimable probabilities, alternative pathways, and tangible loss potential grounded in incomplete but quantitatively measurable information, whereas pure uncertainty resists probabilistic assignment due to informational gaps or unprecedented events. Core attributes of risk situations include the exigency of decision-making under ambiguity, selection of alternatives, probabilistic forecasting, and risks of material, reputational, or ethical losses. Uncertainty manifests statistically (via empirical frequency distributions) or non-statistically (via subjective a priori valuations), amplified by temporal unpredictability, behavioral idiosyncrasies, and exogenous shocks such as geopolitical shifts, technological disruptions, demand fluctuations, or climatic anomalies.

The analysis advocates a synergetic application of quantitative assessment methods—sensitivity analysis, Monte Carlo simulation, and probabilistic distributions leveraging big data analytics—alongside qualitative heuristics, including the Delphi method, SWOT analysis, and brainstorming, to ensure accurate risk quantification and prioritization. It highlights contemporary transformations in risk profiles: globalization intensifies systemic interdependencies; financial derivatives and hedging instruments enable risk transfer; and risk-oriented corporate culture fosters proactive identification, monitoring, and mitigation, transforming risks from mere threats into catalysts for innovation.

The literature review integrates foundational works, such as V. Fostikova and Yu. Havrylyuk on risks to Ukraine's economic security, systemic assessments by Ye. Fedorov, and global reports like the World Economic Forum's Global Risks Report 2025, underscoring the need for interdisciplinary risk management.

The study's findings emphasize risk's Janus-faced essence—as a stimulus for innovation and progress, yet the progenitor of adventurism when mismanaged—proposing a holistic risk management paradigm to enhance enterprise resilience and competitiveness. Practical implications encompass actionable principles: integration of hybrid evaluation protocols, strengthening internal controls, IT-based forecasting, cultivation of organizational risk awareness ethos, and refinement of hedging strategies. This systemic approach not only mitigates adverse outcomes but harnesses uncertainty for adaptive, innovative growth in volatile socio-economic conditions.

Keywords: *economic risk, uncertainty, risk classification, risk management, nature of risks, corporate risk management culture, information technology, globalization.*

Стаття прийнята до друку 17 жовтня 2025 року